

סנהדרין עד

משה שווערד

1. תוספות הרא"ש מסכת סנהדרין דף עג עמוד ב

וממונא לא משלם עד גמר ביאה. פרש"י שהוא משיר בתוליה, וקשה דבלא השרת בתולים נמי מיחייב קנס כדאמר' בפ"ק דקדושין באו עליה י' בני אדם ועדיין היא בתולה ר' אומר הראשון בסקילה וכולן בחנק ואמר' מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי ובפ' הבא על יבמתו מוקמינן ולו תהיה לאשה באשה הראויה לו פרט לאלמנה לכהן גדול בבא עליה שלא כדרכה, אלא הכא היינו טעמא דלא משלם אתחלת ביאה משום דקם ליה בדרכה מיניה הילכך לא משלם עד גמר ביאה אבל בעלמא משלם קנס משעת העראה. וי"מ דלא איתרבאי העראה כגמר ביאה אלא לענין עריות וחייבי לאוין ועשה ויבמה ואשה לבעלה בפ' הבא על יבמתו אבל לענין קנס לא איתרבאי, ותימה ע"כ למאן דאמר העראה זו הכנסת עטרה אי אהעראה לא מיחייב הא בגמר ביאה לאו בתולה היא, הא לאו פירכא היא דבהכי חייב רחמנא, תדע מדלא ילפינן העראה מערה המאורסה דאי העראה פטור בגמר ביאה היכי מיחייב הא לאו בתולה היא אלא בהכי חייב רחמנא, ומיהו בירושלמי דכתובות משמע דאהעראה משלם קנס דאמר הערו בה עשרה ועדיין היא בתולה כולן משלמין קנס.

2. תוספות מסכת בבא קמא דף ס עמוד ב ד"ה מהו להציל

מהו להציל עצמו בממון חבריו - איבעיא ליה אי חייב לשלם כשהציל עצמו מפני פקוח נפש.

3. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף ס עמוד ב

ה' מהו להציל עצמו בממון חבריו - התוס' מפרשים דהספק אם חייב לשלם. ומבאר הרא"ש דזה פשוט שמותר להציל עצמו כיון שהיו פקוח נפש והספק רק אם חייב לשלם. וקשה אם הספק אם חייב לשלם מהו לשון התשובה שאמרו אסור להציל עצמו בממון חבריו. ולשון הרא"ש והרשב"א והמאירי דהספק אם מותר להציל עצמו על דעת שלא לשלם ועל זה קאמר לשון איסור.

❖ ובגליוני הש"ס מבאר דהספק אם פיקוח נפש הותרה ואז פטור לשלם או הוי דחויא ואז חייב לשלם, ואמרו שאסור להציל עצמו והוי דחויא ולכן חייב לשלם.

❖ עוי"ל דהספק האם פקו"נ דמי לאונס גמור שגם אדם המזיק פטור [כמש"כ תוס' לעיל כו ב].

4. מהר"ץ חיות מסכת בבא קמא דף ס עמוד ב

רש"י ד"ה ויצילה שלא ישרפוה. נ"ב ע' פרשת דרכים דרך החיים שכ' דמשמע מרש"י כאן דס"ל דאסור להציל עצמו בממון חבריו אפילו במקום פקוח נפש. ועי' רמב"ם פ"ח מהל' חובל וכו' דרש"י ותוס' כאן פליגי בזה ותמה על שיטת רש"י הרי אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ואולם מצינו ירושלמי מפורש ע"ז פ' אין מעמידין לא סוף דבר האומר הרוג את איש פלוני אלא אפילו אומר חמוס את חבריו חייב למסור נפשו ועי' פני משה שם שכ' אפשר דהירושלמי אויל בשיטת ר"מ (כתובות יט ע"ב) העדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו יהרגו ואל יחתמו שקר ע"ש. ועי' ג"כ שיטה מקובצת ב"ק פ' הגזול פסק ארוך בזה בשם הראב"ד ע"ש ועי' ירושלמי סנהדרין פרק ב' ג"כ מעין סוגיא זאת ע"ש:

5. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף ס עמוד ב

המל"מ בפרשת דרכים [פרק יט מובא במהרצ"ח] מדייק ממש"כ רש"י [ד"ה ויצילה], שדוד אסר לשרוף הגדיש משום שאסור להציל עצמו בממון חבריו, משמע שרש"י לומד כפשטו שיש איסור להציל עצמו בממון חבריו. ולפי התוס' הפשט שדוד חייב אותם לשלם העדשים והשעורים ששרפו. ותמיה המל"מ על רש"י איך סבר שיש איסור הרי אין דבר העומד בפני פקוח נפש. היד דוד תירץ שלא היה פקו"נ גמור שיכלו להציל עצמם באופן אחר ע"י שירחה מרובה, [גם בתוס' ר' פרץ מפרש דהא דקאמר אסור להציל עצמו מיירי ביכול להציל ע"י דבר אחר]. המהרצ"ח מתירץ דסוגין סבר כמו המ"ד בירושלמי שחייב למסור נפשו ולא לחמוס חבריו. גם הרמב"ן [כתנ' יט א] כתב שנמצא בברייתא חיצונית, שלשה דברים אין עומדים בפני פיקוח נפש, ר"מ אומר אף הגזל. הבית אהרן מבאר שלפי התוס' הציל שלא נתן ליטול ע"מ שלא לשלם, אלא על דעת לשלם ומבאר שזה גם כוונת רש"י.

6. מרגליות הים

קסבר עונשין מן הדין. ע' שו"ת הרשב"א ח"ג סי' ט שהסביר למה אעמח"ד שזהו למח נסמך על חקירת החכם שהוא ואולי חקירותיו כוזבות ואם יעמוד חכם גדול ממנו יגלה סתירות דבריו. וע' ברשב"ם בבא בתרא פ"ח ב ד"ה למעוטי מדות מכרת כו' ולא מק"ו דהא אפשר בתשובה דאעמח"ד כו', אבל הגה רשב"י הוא דדרש טעמי דקרא ויפה כחה של סברא ולא חיישינן לפירכא אי"כ שפיר עונשין מה"ד.

7. דבר יעקב מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

יא] רד"ה יעבור ואל יהרג - וחי בהם ולא שימות בהם - [1] רש"י מפרש הטעם שיעבור משום שנאמר וחי בהם. וכן פירש"י להלן [ד"ה סברא וד"ה מאי]. ומזה ילפינן שפיקוח נפש דוחה מצוות התורה, ולכן אמרינן [פסחים כה א] שמותר לחולה להתרפאות באיסורי הנאה חוץ מג' עבירות חמורות. התוס' [להלן ע"ב ד"ה בן] כתבו שכן נח אין אצלו דין וחי בהם, ואעפ"כ יעבור ואל יהרג. [2] והטעם כתבו הערוך לנר והמנ"ח [מצוה רצו ג - משום שהוי אונס.

בשי' ר' שמואל [אות קצד וחי' פסחים סימן יב - ז] וזכרו"ש סימן סה - ג] כתב לבאר בתרי אנפי. א. משום שהוי אונס, דאונס אינו רק פטור בדיעבד אלא גריעותא בעצם מעשה האדם, שלא נחשב למעשה [כמש"כ החמדת שלמה או"ח סימן לח]. ב. הוי הגבלה בעצם החיוב של האדם לקיים הלאו, דהוי סברא שלא חייבתו תורה היכא שצריך למסור נפשו, ודומה למאי דקיי"ל במצות עשה [אצל ישראל] דאינו מחויב לבזבז יותר מחומש. עיין להלן אות יח.

8. שערים מצויינים בהלכה

כל עבירות שבתורה אם אומרים לו לאדם
עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג, חוץ
מע"ז וג"ע ושפ"ד. כתב בתשו' הרשב"א (ח"ז
סי' מא) גר שחזר לסורו מחמת יראה, וכן
ישראל שנשתמד מחמת יראה, אע"פ שחטא
ישראל הוא, אף שהיה לו ליהרג ולא לעבור,
מ"מ כיון שהוא עושה מחמת יראה ופחד שלא
יהרגוהו, ואין עליו חיוב כ"ד בשביל כך,
דכתיב "וחי בהם" ולא שימות בהם, לכן
ישראלים הם ושחיטתן מותרת ואינם אוסרין
היין במגען. ועי' בב"י (יו"ד סי' קיט) שהביא

9. דבר יעקב מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

י' נימנו וגמרו בעליית בית נתזה בלוד כל עבירות שבתורה אם אומרים לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג
א. שיטת הרמב"ם [יסוה"ת ה - א וד] שחייב לעבור, ואם נהרג כדי שלא לעבור הרי הוא מתחייב על
נשילת נפשו וחילל את השם. הכס"מ [הל' ד] מביא שרבים ושלמים חולקים וסוברים שמותר להחמיר
וליהרג. הכס"מ כותב שהרמב"ם מפרש יעבור ואל יהרג, שחייב לעבור ולא ליהרג, ואחרים מפרשים
רשאי לעבור ולא ליהרג. שיטת התוס' והרא"ש [ע"ז כז ב] שאם רצונו להחמיר על עצמו וליהרג הרי
הוא רשאי. וכן פוסק השו"ע [יו"ד סימן קנז - א]. ההג' אשרי [כתו' ג ב] מסתפק בזה....

הקובה"ע [סימן מח - יז וסימן מט - ט] מבאר המחלוקת, שהרמב"ם סובר שהאיסור נדחה מפני פיקוח נפש
בתורת דחיה, וכיון שנדחה האיסור, אסור להחמיר ולעבור על דין פיקוח נפש, אבל התוס' ס"ל שאין
האיסור נדחה אלא שאינו חייב למסור נפשו בשביל קיום המצוה ואיכא פטור משום אונס, דאונס הוי פטור
מלקיים המצוה, ואם רוצה להחמיר רשאי.

10. דבר יעקב מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

יב] בכל העבירות שבתורה אם אומרים לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וגלוי עריות
ושפיכות דמים - נחלקו הראשונים מה הדין אם אנסוהו לעבור אחת מהג' עבירות, ולא מסר נפשו אלא עבר
העבירה. [1] הר"ן [לעיל סא ב] כתב בשם ר' דוד שאם התרו בו ועבר הרי הוא חייב מיתה. [2] שיטת
הרמב"ם [סנה' כ - ב ויסוה"ת ה - ד] שהעובר אף שחילל השם, וביטל מצוה דקידוש השם, אינו מקבל עונש מלקות
או מיתה, דהוי אונס שרחמנא פטריה שנאמר לגערה לא תעשה דבר. וכן דעת הנ"י כאן והתוס' [יומא פב:
ויבמות נד. וע"ז נד א]. התוס' בע"ז כתבו דה"מ אם עבד ע"ז בצניעא, אבל עבד ע"ז בפרהסיא נהרג....

11. דבר יעקב מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

יג] בכל העבירות שבתורה אם אומרים לאדם עבדו ואל תהרג יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים - נחלקו הראשונים האם הטעם בג' עבירות משום א] שהם עבירות חמורות, ב] או הטעם משום חילול השם. ג] הריטב"א [שבת עב ב] כתב הטעם משום קידוש השם. וכן מבואר בחינוך [מצוה רצו].

המנ"ח [מצוה רצו - יד] מביא הרמב"ן במלחמות שכתב שג' עבירות חמורות אינו מפני חילול השם, ולכן אפילו בצנעא ולהנאת עצמו דליכא חילול השם, חייב ליהרג שכך גזירת הכתוב. דעת הבעל המאור שאם הגוי עושה להנאת עצמו יעבור ואל יהרג, כיון שליכא חילול השם.

הרמב"ן מביא ראיה מהא דאין מתרפאין בג' עבירות, אף על פי שהוי הנאת עצמו. הר"ן בפסחים [כה א] כתב [לדעת בעה"מ] דהנאת עצמן הותר כיון שהישראל שעובר אינו רוצה ליהנות, אבל במתפא הרי רוצה ליהנות ולכן אסור לעבור. עיין להלן עד: אות טו.

12. שערים מצויינים בהלכה

אבל בשעת גזירת מלכות אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור. פרש"י שלא ירגילו העכו"ם להמריך את הלכות לכך. ע"י בתשרי הרא"ש (כלל לד-ח) בענין הנשים שהמירו דתם בעת השמד מפני אימת מות, ונמלטו וחזרו לדתן, דצריכים חרטה ותשובה וקבלת יסורים יותר מהממירים שלא בשעת השמד, כי פרהסיא הוא, ובשעת השמד אמרו [להלן ע"ב] דאסור לשנויי אפילו ערקתא דמסאני כו', ומלכו של עולם מתפאר בישראל כאשר מוסרים נפשם לקדושתו כמו שנאמר (ישעיה מט-ג) "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר".

13. מרגליות הים

כא. מי יימר דדמא דידך סומק טפי כו'. יעוין בס' חסידים סי' תרע"א שכ' יותר עון להרוג בחור הראוי להוליד ממנו שהרג זקן וזקנה וסורים שאינם מולידים ועמ"ש"כ במקור חסד שם. ולפ"ז כשאיימו על בחור צעיר שיתרוג זקן חלוש שאינו בן בנים הרי לכאורה לא שייך בכגון דא מי יימר דדמא דידך סומק טפי כו', אמנם ביד רמה כ' י"ל שלא ניתנו מצות לדחות אצל פק"נ אלא כדי שיחיה ויקיים מצות הרבה כדאמרינן חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. אבל גבי רציחה מאי חזית דדמא דידך סומק טפי וראוי אתה להאריך ימים יותר מחברך כדי שתאמר ידחי חייו שהן מועטין ואינן מספיקין לקיים מצות הרבה מפני חייו שהן מרובין וראויים לקיים מצות הרבה דילמא דמא דחברך סומק טפי, וראה בהוריות י"ג א

14. מרגליות הים

כב. דילמא דמא דהאי גברא סומק טפי. ואי אמר האנס אם לא תהרוג אותי אהרג את שניכם הביא בכנה"ג יו"ד סי' קנ"ז הגהות ב"י אות ל"ח בשם המאירי דאז מותר למוסרו למרי דיראי אבל לא להרוגו בידיים וע' הגהות הגרע"א ספ"ז דטהרות ובשו"ת

15. דבר יעקב מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

כא [א"ל לקטלוך ולא תקטול מי יימר דדמא דידך סומק טפי דלמא דמא דההוא גברא סומק טפי - רש"י מפרש דלמא נפש השני חביבה יותר משלך.

היד רמ"ה [כאן] מפרש שגדר וחי בהם הוא כדי שיקיים מצוות הרבה, ולכן מוטב שיעבור איסור אחד כדי לקיים מצוות הרבה, וברציחה אומרים מאי חזית שאתה תקיים מצוות יותר מתכרך, אולי השני יאריך ימים יותר. [והא דקאמר לשון סומק טפי, ולא קאמר סתמא מה אתה עדיף על השני, י"ל דבא לומר אפילו אתה צעיר והשני זקן, אפשר שמצוות שלו יותר חביבות].
המנ"ח [מצוה רצה - כד] דן מה הדין היכא שהשני טריפה. וזה נ"מ בין רש"י לרמ"ה, שלפי הרמ"ה יהיה מותר להרוג הטריפה כיון שאנו יודעים שלא יאריך ימים.

16. פתחי תשובה על יו"ד סימן קנז

[ו] ואם הוא בפרהסיא. וכתב בשל"ה בשער האותיות סוף אות א' דעל קידוש השם מברכין בא"י אמ"ה אקב"ו לקדש שמו ברבים כדין הרבה מ"ע שמברכין על קיומן וע"ש ג"כ הטעם למה מברכין לקדש ואין אומרים על קידוש ע"ש:

17. שערים מצויינים בהלכה

השם. ועי' בקרבן נתנאל במס' פסחים (פ"א אות נג) ובשד"ח (אס"ד מער' ברכות אות כא). ועי' בספר מגדל עוז למהריעב"ץ (אבן בוחן, פנה א אות כו) שכתב דאם אינו בעשרה יברך לקדש שמו ואם הוא בעשרה יברך לקדש שמו ברבים. ועי' בדרכי תשובה (שם ס"ק כב) דמדברי השל"ה מבואר דאין לברך רק כשהיה בפרהסיא בפני עשרה מישראל דוקא, אבל אם אינו בפרהסיא כגון בשעת השמד או בג' עבירות שדינם דיהרג ואל יעבור אפילו בצנעה, לא יברך, דאין כאן מ"ע ד"ונקדשתי בתוך בני ישראל", והביא שיש חולקים בזה עי"ש. ועי' בשפת אמת (יו"ד שם) שתמה, היכן מצינו ברכת המצות על דבר שאינו בקום ועשה, דהא הוא אינו עושה דבר, ואפשר דמה שאומר לא אעבור חשוב כמעשה. ועוד כתב דברכת שהחיינו לכו"ע לא יברך, דלא שייך לברך "שהחיינו" על דבר שנוטל בו חייו ונפשו מן העולם הזה. ועי' בבית דוד (יו"ד סי' עז) שהביא בשם המאירי שצריך לברך בשמחה. וע"ע בדברינו לקמן (צב: ד"ה

מברכין "לקדש", ולא "על קידוש". ובריקאנטי (סי' ע) כתב, דחייבים לברך "על קידוש

18. דבר יעקב מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

[יד] בכל העבירות שבתורה אם אומרים לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים - הפתחי תשובה [יו"ד סימן קנז - ו] מביא דברי השל"ה שכתב, המוסר עצמו להריגה על קידוש השם, צריך לברך לפני הריגתו, אשר קדשנו במצוותיו וציונו לקדש שמו ברבים. ראיתי מקשים מאי שנא ממצות צדקה שכתב הרשב"א [תשובה סימן יח הובא בקה"ח סימן צז - א] שאין לברך שמא העני יסרב לקבל והוי

ברכה לבטלה, וה"נ כאן שמא הגוי לא יהרוג היהודי. וי"ל ע"פ מש"כ השל"ה שאם מסר עצמו להריגה קיים מצוה אף אם בסוף לא הרגוהו.

19. דבר יעקב מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

כג] א"ר יוחנן לא שנו אלא שלא בשעת גזרת מלכות אבל בשעת גזרת מלכות אפי' מצוה קלה יהרג ואל יעבור – [1] רש"י מבאר הטעם כדי שלא יתרגל המלכות לגזור גזירות להכניע הלבבות. הרמ"ה כתב עוד שני טעמים, [2] שקיום גזירתם הוי חילול השם, וביטול גזירתם הוי קידוש השם. [3] ועוד משום דאתי למיסרך, כלומר אם מקיימים גזירתם מפני אונס, יבואו לזלזל ולא לקיים אף כשאין אונס. [4] הר"ן כתב משום שבזמן שהגויים רוצים לבטל התורה מישראל, צריך לעשות חיזוק כנגדם שלא לקיים מחשבתם.

הראב"ד בהשגה לבעה"מ כתב שבשעת הגזירה יהרג ואל יעבור אפילו כוונת הגוי להנאת עצמו. הר"ן מביא מחלוקת האם בשעת הגזירה מותר היכא שהגוי עושה להנאת עצמו. דעת ר' דוד דשרי, והרמב"ם [יסוה"ת ה - ג] אוסר. המאירי כתב שלהנאת עצמו מותר אף בשעת גזירה.

20. מרגליות הים

א. אפי' לשנויי ערקתא דמפאנא. צ' פסיקתא זוטרותא לקח טוב פ' תבוא פס' ויהי שם לגוי מלמד שהיו ישראל מצויינים שם שהיה מלבושם ומאכלם ולשונם משונים מן המצרים, ובילקוט בלק רמז תשס"ח הן עם לבדד ישכון מובדלין מן הנכרים בכל דבר בלבושיהן כו', ובסהמ"צ ל"ת ל' כבר ידעת לשון הנביא [צפניה

21. רש"י על סנהדרין דף עד/ב

ערקתא דמסאנא - שרוך הנעל, שאם דרך הנכרים לקשור כך ודרך ישראל בענין אחר, כגון שיש צד יהדות בדבר ודרך ישראל להיות צנועים אפילו שנוי זה שאין כאן מצוה אלא מנהג בעלמא יקדש את השם בפני חביריו ישראל, והאי פרהסיא מדבר בישראל:

22. שערים מצויינים בהלכה

כתבו התוס' בשם ר"ת, דרצועות של עכו"ם היו שחורות, ושל ישראל היו לבנות. אבל הרי"ף (יז: מדפי הרי"ף) והרא"ש (סי' ג) כתבו, שהנכרים של אותו הזמן היו עושין רצועות מנעליהן אדומות, וישראל היו עושין שחורות כו'. ועי' בתשרי הרשב"א (ח"א סי' תיט). וכתב בדרכי משה (יו"ד סי' קעח) בשם תשרי מהרי"ק (סי' קפח) דמנהג זה הוא משום צניעות [עי' ברש"י כאן דמשמע נמי כן, שכתב כגון שיש צד יהדות בדבר, ודרך ישראל להיות צנועים כו'], דצבע השחור מורה על הכנעה ושפלות, וכדאמר' במס' מו"ק (יז.) אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילבש שחורים. וכ"כ בש"ך (שם סק"ג).

23. שערים מצויינים בהלכה

אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם. פי' המאירי, לא שצריך בפני עשרה אלא בידיעת עשרה, שהרי אסתר לא בפני עשרה היה אלא שכולם היו יודעים בכך, או שמא רואים היו בשעה שמולכים אותה. ועי' בחי' הר"ן דיותר מעשרה מישראל היו בשושן כשלקחה המלך לאשה. וכ"כ בהגה' מהריעב"ץ דאסתר ידעו בה כל העם בשושן, וזה חשוב בפרהסיא, אע"ג דליכא דחזי לה כו' עי"ש. וכ"כ בש"ך (יו"ד סי' קנו סק"ד) דא"צ בפניהם ממש, אלא שיודעים מהעבירה, והכי מוכח בגמ' והא אסתר פרהסיא הוי. וכ"כ בתשו' הרדב"ז (ח"ד סי' קסג) דפרהסיא פירושו שידעו עשרה מישראל בדבר, אע"ג דלא הוי בשעת מעשה, מדפרכינן והא אסתר פרהסיא כו', וזה ברור. וראיתי בתשו' בנין ציון (ח"א סי' סד) דהש"ך לא כתב כן אלא לענין גילוי עריות, ששם נקרא בפרהסיא אפילו אם לא היתה הבעילה בפניהם אלא שיודעים בודאי שנבעלה כו', אבל בשאר עבירות אפשר דגם הש"ך מודה דלא נקרא בפרהסיא ע"י ידיעה לבד, כי אם שיעשה המעשה בפני עשרה מישראל כשהם יחד שנקראו עדה. ונעלם ממנו דברי השמלה חדשה (יו"ד סי' ב ט"ז) והפמ"ג (שפ"ד שם ס"ק יז) שכתבו בהדיא

דה"ה בשאר עבירות עי"ש. ועי' בדברינו לקמן (עח: ד"ה היה יודע).

24. שערים מצויינים בהלכה

מה להלן עשרה כו'. פרש"י במרגלים. ותמוה הא האי קרא "הבדלו מתוך העדה הזאת" כתיב בעדת קרח, אלא כוונת רש"י כיון דהתם בעדת קרח אינו מבואר דעדה הוא עשרה, לכן ילפינן תוך תוך, מה תוך דהתם היינו עדה אף תוך דהכא היינו עדה, ואח"כ ילפינן עדה מעדה, דכתיב במרגלים (שלח יד-כז) "עד מתי לעדה הרעה הזאת". וכן איתא במס' מגילה

עשרה אף כאן עשרה. ועי' בירושלמי ברכות (פ"ז ה"ג) דיליף מדכתיב (מקץ מב-ה) "ויבאו בני... בתוך הבאים", מה התם בני עשרה אף הכא בני עשרה. ועי' ברכינו בחיי (אמור כב-לב) בשם רבינו יעקב, דמה דיליף בגמ' ממרגלים שאין עדה פחותה מעשרה, אין נוסחא זו מדוקדקת, שאין להביא ראיה מעשרה מרגלים לדבר שבקדושה, אבל עיקר הנוסחא היא כו', ומביא דרשת הירושלמי הנ"ל, שמביא ראיה לדבר שבקדושה מאחי יוסף שהיו צדיקים גמורים. ועי' בסה"ק אגרא

25. רבנו בחיי על ויקרא פרק כב פסוק לב

ובמדרש זה מצות עשה שבתורה לקדש את ה' ברבים, וכך דרשו חז"ל (ספרא אמור פרק ט, ו) ונקדשתי בתוך בני ישראל מסור עצמך לקדש את שמי, יכול ביחיד, תלמוד לומר ונקדשתי בתוך בני ישראל. וכשהוא מוסר את עצמו ימסור עצמו על מנת למות, שכל המוסר עצמו על מנת הנס אין עושין לו נס, שכן מצינו בחגגה מישאל ועזריה שלא מסרו עצמן על מנת הנס שנאמר (דניאל ג, יח) והן לא ידיע לה"ו לא מלכא די לאלהך לא איתנא פלחין ולצלם דהבא די הקימת לא נסגד, מציל ולא מציל ידיע להוא לך וגו'.

ועוד הוכיחו חז"ל מן הכתוב הזה שכל דבר שבקדושה צריך עשרה, והוא שאמרו בברכות (כא ע"ב) אין דבר שבקדושה בפחות מעשרה שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכתיב התם (במדבר טז, כא) הבדלו מתוך העדה,

מה להלן עשרה אף כאן עשרה. ופירש ר' יעקב שאין נוסחא זו מדוקדקת שאין להביא ראיה מעשרה מרגלים לדבר שבקדושה, אבל עיקר הנוסחא היא כן, אתיא תוך תוך כתיב הכא ונקדשתי בתוך וכתוב התם (בראשית מב, ה) לשבור בתוך הבאים, מה להלן עשרה אף כאן עשרה, ועכשיו יביא ראיה מעשרה אחי יוסף שהיו צדיקים לדבר שבקדושה:

26. רבנו בחיי על בראשית פרק מב פסוק ג

(ג) וירדו אחי יוסף עשרה. היה לו לומר בני יעקב, אבל למד שהיו מתחרשים במכירתו ונתנו לבם להתנהג עמו באהדה ולפדותו בכל ממון שיפסקו עליהם: או יש לפרש כי הכתוב יבאר כוונתם הטובה אצלו כי ירדו עשרה כדי שיתפללו עליו במנין שהרי אין קדושה בפחות מעשרה, שנאמר (ויקרא כב, לב) ונקדשתי בתוך בני ישראל:

27. ספר אגרא דכלה - פרשת קרח

ויקח קרח. אמרו רז"ל מנין לדבר שבקדושה שלא יהיה בפחות מי', אתיא תוך תוך, אתיא עדה עדה, כתיב (בקדושה) ונקדשתי בתוך בני ישראל [ויקרא כב לב] וכתוב (בעדת קרח) הבדלו מתוך העדה הזאת, וכתוב (במרגלים) עד מתי לעדה הרעה הזאת [במדבר יד כז] יצאו יהושע וכלב [ברכות כא ע"ב סנהדרין ב.]. שמעתי סתם מכבוד אדמו"ר הרב מהרמ"מ זצוק"ל ראה עד היכן הדברים מגיעים עד שכל הדברים שבקדושה שבישראל נשמעים ממרגלים ומעדת קרח, המ"י. והוא לדעתי גדול השבחה שעולה מן הגיהנם יותר כו', והבן: וזהו תוכל להתבונן מה שאמרו רז"ל [סנהדרין קט ע"ב] ויקח קרח, לקח מקח רע לעצמו דייקא, מה שאין כן לישראל זכה שנתקדש שם שמים ע"י מה שאמר כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם הוי"ה, הנה תראה שאמר תוך ועדה והוא קדושתם. וזהו שעינו הטעתו, ראה שמוכן לדבר גדול שעל ידו יתגלה ענין קדושת הש"י בעשרה מישאל. ותעמיק בזה עוד ויקח קרח, מהו ויקח קרח. ראה שמוכן לקדושת הש"י בעשרה, על כן לקח עמו זכות עשרה מישאל, קרח יצהר קהת לוי דתן אבירם אליאב און פלג ראובן:

28. פתחי תשובה על יו"ד סימן קנז

[ז] בפני עשרה מישאל. [1] עיין מ"ש לעיל סימן ב' סק"ו בענין אם הוא עצמו בכלל העשרה או לא [2] וגם בענין אם נשים מצטרפות לזה או נימא דאימעטו מבני ישראל ולא בנות ישראל [3] ולכאורה נראה דדוקא ישראל ולא גרים כדאיתא במסכת סוטה דף כ"ו ע"א דבני ישראל משמע למעוטי גרים והכא כתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל ושם גם הכא יש איזה ריבוי:

29. דבר יעקב מסכת סנהדרין דף עד עמוד ב

[4] האגרות משה (יו"ד ח"א סימן ע) כתב שגם ישראלים כופרים מצטרפים, שהרי ילפינן מעדת מרגלים שהיו כופרים

30. שערים מצויינים בהלכה

אסתר קרקע עולם היתה. הא דלא קאמר שאני אסתר דלא עבדה מעשה, מפרש בכוס הישועות דבא לרמז דלא היתה לה הנאה כלל וכקרקע ואדמה היתה דלא נתהנית כלל, משום דהטיל בה זוהמא, וכדמשני אצל יעל במס' נזיר (כג:). ועי' בזה"ק (פ') כי תצא דף רעו ע"א) דאסתר השביעה שידה במקומה ולא נגע בה אחשוורוש. ועי' מה שכתבנו במס' מגילה (יג: ד"ה וטובלת) בענין זה.

וכתב המאירי ומובא בשטמ"ק למס' כתובות (טו:) דאע"ג דאשה קרקע עולם, מ"מ אם אמרו לה לילך מעצמה תיהרג ואל תעבור, ורק אם מוליכין אותה על כרחה אז אמרי'

שתעבור ואל תיהרג, והא דאמרי' אסתר קרקע עולם, ג"כ היתה בכה"ג שלא עשתה כלום, ואף שכן הליכה לא היתה בידה שהיו מוליכין אותה בע"כ. ומובא דבריו בברכ"י (שיו"ב יו"ד סי' קנז סק"ב).

31. תוספות מסכת סנהדרין דף עד עמוד ב ד"ה והא אסתר

והא אסתר פרהסיא הואי - תימה דה"ל לאקשויי עריות הואי דרוצח ונערה המאורסה לכולי עלמא יהרג ואל יעבור וכמו כן קשה בריש כתובות (דף ג: ושם) דאמר דאיכא צנועות דמסרו נפשיהו ופריך ולידרוש להו דאונס שרי ומאי קושיא הא שפיר עבדן דמסרו נפשיהו משום גילוי עריות ותיריך ר"ת דאין חייבין מיתה על בעילת עובד כוכבים משום דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים כדאמרינן בפ' נושאין על האנוסה (יבמות צח.) דכתיב וזרמת סוסים וזרמתם ומתוך כך היה רוצה ר"ת להתיר בת ישראל שהמירה ובא עליה עובד כוכבים ושוב נתגייר עמה לקיימה ביהדות דלא שייך למימר אחד לבעול בביאת עובד כוכבים דהויא כביאת בהמה והקשה הר"ר יצחק ב"ר מרדכי דע"כ בביאת עכו"ם נאסרה לבעול כדאמרי' התם דאיכא פרוצות בפ' האשה שנתארמלה (כתובות כו: ושם) גבי האשה שנחבשה בידי עכו"ם על ידי נפשות אסורה לבעלה ואמרינן נמי במגילה (דף טו.) כאשר אבדתי מבית אבא כך אבדתי ממך אלמא לגבי בעלה לא חשיב' ביאת עובד כוכבים כביאת בהמה וגם לכהונה נפסלת בביאתו אף על פי שבביאת בהמה אינה נפסלת דאין זנות לבהמה כדאמרינן בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נט.) דזרעיה דעובד כוכבים הוא דאפקריה רחמנא לענין חייס אבל ביאת דעובד כוכבים לא אפקריה וכיון דנאסרה לבעול אסורה לבעול מונטמאה ונטמאה ואמרינן נמי בסוטה בפרק ארוסה (ד' כו: ושם) דכותי מקנין על ידו ופוסל בתרומה ופריך פשיטא ונסתרה והיא נטמאה אמר רחמנא אחד לבעול ואחד לתרומה ומשני מהו דתימא כי אמר ונסתרה והיא נטמאה הני מילי היכא דבהך ביאה אסירה ליה לאפוקי עכו"ם דבלאו הכי אסירה ליה קמ"ל אלמא אפילו גבי עובד כוכבים שייך ונטמאה לאסור לבעול והוא הדין לבעול והא דלא פריך הכא והא אסתר עריות הואי דקים ליה דמהני טעמא דקרקע עולם לענין דלא מיחייב' למסור עצמה משום עריות דהא מרוצח ילפינן ורוצח גופיה כי מיחייב למסור עצמו ה"מ קודם שיהרג בידים אבל היכא דלא עביד מעשה כגון שמשליכין אותו על התינוק ומתמערך מסתברא שאין חייב למסור עצמו דמצי אמר אדרבה מאי חזית דדמא דחבראי סומקי טפי דילמא דמא דידי סומק טפי כיון דלא עביד מעשה והא דקאמר אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור יהרג גרסינן ואבועל קאי דעביד מעשה אבל הנערה עצמה שהיא קרקע עולם אין חייבת למסור עצמה ואי גרס תהרג יש לפרש דתהרג הנערה קודם שתעשה מעשה שתביא עליה את הערוה אבל לענין חלול השם משום פרהסיא לא ס"ד דמהני טעמא דקרקע עולם וכן נמי יש לפרש בההיא דריש פרק הבא על יבמתו (יבמות ד' נג: ושם) דאמר רבא אין אונס לערוה שאין קישוי אלא לדעת דאם אומר לו שיהרגהו או יניח שיביאנהו על הערוה ויודע שאם יביאנהו אי אפשר שלא יתקשה לא מצינו למימר דלא עביד מעשה שהקישוי חשיב מעשה ואם היה כבר מקושה ועומד והעכו"ם הביאנהו על הערוה התם ודאי יש אונס ואין לו למסור עצמו והא דפריך פרק מצות חליצה (שם ד' קג. ושם) גבי יעל והא קא מתהניא מעבירה ומשני טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים דכשבא נחש על חוה הטיל בה זיהמא לא בעי למימר דמהני טעמא היה לה למסור עצמה אף על פי שהיא קרקע עולם משום דהנאה חשיבא כמעשה כדדריש בפרק המניח (ב"ק ד' לב.) ונכרתו הנפשות העושות דא"כ בשמעתין נמי ה"ל לאקשויי גבי אסתר ועוד דנראין הדברים שלא היתה אנוסה שהרי בורח היה ולא הוה רשאי לאנסה ואדרבה היה צריך שתטמינהו מן הרודפים כמו שמוכיח הענין והיא שידלתו בדבריה עד שבא עליה להתיש כחו והתם פריך על מה שהכתוב משבחא במנהגים בזה תברך שרה רבקה רחל ולאה דאמרינן בפ' מי שאמר ואני בניזיר (ד' כג: ושם) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה שהיו מתכוונות להבנות מבעליהן וחשיב לה שלא לשמה משום דנהנין מן המצוה ולא הוי לשמה כל כך ומש"ה פריך דיעל נמי מיתהניא והשתא ניהא שהכתוב משבחא דאם היתה אנוסה במה הכתוב משבחא וא"ת כשנתרצית אסתר לאחשורוש שאמרה כאשר אבדתי אבדתי למה לא גירשה מרדכי תחילה כדי שתהא מותרת לחזור לו דמחזיר גרושתו לא אסירה בזנות בלא נישואין כדתנן בפ"ב דסוטה (ד' יח:) הכל מודים שאין מתנה עמה לא על קודם שתתארס ולא על אחר שתתגרש שתסתרי לאחר ותטמאי שאם תסתרי ותטמאי ואח"כ יחזירנה זה הכלל כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה וי"ל דלא היה רוצה לגרשה שהיה ירא פן יודע למלך.

32. מרגליות הים

כד. וראה ריטב"א לע"ז ו' ע"ב שהביא כ' מו"ר גר"ו דאע"ג דבמכירה לנכרי או להשאיל ולתת לו מידי דעביד בה עבירה או תקרובות לע"ז איכא משום לפנ"ע דבר תורה מ"מ אין כאן יהרג ואל יעבור, ואע"ג דקיי"ל דע"ז וכל אביזריהו אפי' להנאת עצמן יהרג ואל יעבור שאני איסורא דלפנ"ע דלא מיחד לע"ז אלא לאו כולל הוא לכל האיסורין לא אמרינן יהרג ואל יעבור אלא כשהוא איסור מיוחד לע"ז והיינו הנהו קוקי ודומנקי דמושלנין להו משום דלהנאת עצמן שאני כדאיתא התם, וע' בבית זבול מהגרי"מ חר"ל פ' ח"ב סי' יו"ד אות א.

33. מרגליות הים

כח. רש"י ד"ה ב"ג מוזהר על ע"ז. בערל"ג כ' הא דגסט
רש"י ע"ז דוקא ולא סתם ז' מצות דהא בכלהו שייך משום קידוש
השם היא דרצה לפרש מהיכי תיתי שמצות קה"ש דכתיב גבי ישראל
תנהוג גם גבי ב"ג טפי משאר מצות. להכי מפרש דס"ד דבכלל
אוהרת ע"ז היא כיון דטעם קה"ש היא לפרסם יחוד השם, וכמש"כ
הרמב"ם בספהמ"צ וזה היפך ע"ז. לכן שייך חילול השם לגבי ע"ז,
ובהכי א"ש מאי דפריך מז' מצות נצטוו ב"ג ואם איתא תמני הוויין

34. רשימות שיעורים- דף סא:

והנה יש לעיין בדין יהרג ואל יעבור בעבודה זרה, האם חל דין וחי בהם דפקו"נ דוחה את האיסור דעבודה זרה אלא דחל חיוב בפנ"ע של קידוש ה' ומשו"ה חל דין דיהרג ואל יעבור, או"ד דמעיקר הדין ליכא מצות וחי בהם כשעובר ע"ז ופקו"נ אינו דוחה את איסור ע"ז ומשו"ה חל דין דיהרג ואל יעבור. ולכאורה זה תלוי במחלוקת הראשונים, דשיטת הבעה"מ (דף יח. מדפי הרי"ף ד"ה אביי אמר) היא שמותר לעבור ע"ז בהנאת עצמן, וי"ל דס"ל דמעיקר הדין חל היתר דפקו"נ לדחות את האיסור דעבודה זרה, והא דיש חיוב יהרג ואל יעבור הוא משום מצות

קידוש ה', והבעה"מ סובר דבאופן שהעכו"ם מאנס את ישראל לעבוד ע"ז להנאת עצמן ליכא חילול ה' ולכן ליכא חיוב מסי"נ מצד מצות קידוש ה'. אולם הרמב"ן (במלחמות ה' שם) חולק על הבעה"מ וסובר דליכא היתר דהנאת עצמן באיסור ע"ז, וי"ל דסובר דבע"ז ליכא דין וחי בהם ואין פקו"נ דוחה איסור ע"ז, והחיוב דיהרג וא"י אינו מפאת מצות קידוש ה' אלא משום שאין האיסור דע"ז נדחה מפני פקו"נ. (390)

35. רשימות שיעורים

בסוגיא דיהרג ואל יעבור

א

ביאור מחלוקת הראשונים בדין מי שעבר

באונס על ג' עבירות ועבר ולא נהרג

והנה קיי"ל דפקו"נ דוחה כל עבירות שבתורה דכתיב וחי בהם, ודרשינן ולא שימות בהם, אמנם מבואר בגמ' דבג' עבירות חמורות ועל שאר עבירות בשעת השמד או בפרהסיא חל דין דיהרג ואל יעבור. ולפום ריהטא י"ל דיש חילוק בין דין יהרג וא"י בג' עבירות לבין דין יהרג וא"י בשעת השמד ובפרהסיא, דבג' עבירות חמורות אין פקו"נ דוחה את העבירה מחמת חומר האיסור ולא חל בכלל המתיר של פקוח

נפש וממילא חל דין דיהרג ואל יעבור. משא"כ בשאר עבירות בשעת השמד או בפרהסיא י"ל דמעיקר הדין פקו"נ חל לדחות את העבירה דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם, ומצד עצם העבירה אין חילוק בין אם עבר על העבירה בפרהסיא או בצנעא ובין אם עבר בשעת השמד או לא, אלא דבפרהסיא או בשעת השמד חל מחייב בפנ"ע של קידוש ה', ומשו"ה אינו חל היתר דפקוח נפש להתיר את הלאו, דמחמת מצות קידוש ה' פקע ההיתר דפקו"נ.

והנה עיין ברמב"ם (פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ד) וז"ל כל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ולא נהרג הרי זה מחלל את השם וכו' ואעפ"כ מפני שעבר באונס אין מלקין אותו ואין צריך לומר שאין ממיתין אותו וכו' שנא' ונתתי פני באיש ההוא מפי השמועה למדו ההוא ולא אונס ולא מוטעה עכ"ל. ובכס"מ

הביא שיטת הרמ"ך דכל מי שעבר ולא נהרג כ"ד ממיתין אותו. ועיין בר"ן (סנה' סא: ד"ה איתמר העובר ע"ז מאהבה ומיראה) שכתב בשם רבנו דוד (והיא שיטה שלישית דלא כהרמב"ם ודלא כהרמ"ך), דבג' עבירות אם עבר אזי הדין הוא דנהרג, משא"כ בשאר עבירות בשעת השמד או בפרהסיא אם עבר ולא נהרג הוא פטור. וצ"ב ביסוד פלוגתתם.

פחד מות הוי אונס. וצ"ע א"כ מהי סברת רבנו דוד שאם עבר על ג' עבירות ולא נהרג דחייב מיתה. ונראה דרבנו דוד סובר דחל פטור אונס רק היכא שחל היתר

דפקו"נ, דהיינו בשאר עבירות, ואילו בג' עבירות חמורות ליכא היתר דפקו"נ, דהאיסור חמור כ"כ שאין פקו"נ חל להתיר את העבירה, וכמו כן י"ל דמחמת חומר האיסור ליכא נמי פטור דאונס, ולכן רבנו דוד סובר שאם עבר על ג' העבירות החמורות ולא נהרג הוא חייב מיתה. משא"כ בשאר איסורים דחל בהם מתיר דפקו"נ חל נמי פטור אונס, אלא דפרהסיא חייב למסור נפשו על שאר איסורים משום מצות קידוש ה', אך אם עבר על שאר איסורים בפרהסיא ולא נהרג אינו חייב מיתה, דבשאר איסורים חל פטור אונס. וכן משמע מלשון הר"ן (סא: ד"ה איתמר) וז"ל

א. דף על הדף מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

וכתב בספר מרפסין איגרא (פרק ו' ע' מז):
קשה, הלא ידועים דברי הרשב"א בתשובה (שו"ת סימן יח), כי אין מברכים על מצות צדקה, מתנות עניים, הלואה, הענקה וכדומה, משום שאין המצוה תלויה כולה ביד העושה אותה, שכן יתכן שחברו לא יאות לקבלם. ואם כן, מדוע מברכים על מצות קידוש השם, והלא יתכן שלבסוף לא יהרגוהו, ונמצא מברך ברכה לבטלה?

תירץ הגר"ח קנייבסקי שליט"א: אמנם נכון, במצוה כמו צדקה, שקיומה תלוי ונגמר רק עם קבלת העני את כסף הצדקה, אין מברכים, כי אין המצוה תלויה כולה ביד העושה אותה. אך במצות קידוש ה', יתכן לומר שמצוותו נגמרת בכך שיודע בוודאות שמתכוונים להורגו ולמרות זאת מוסר עצמו להריגה על קידוש ה'. ואף אם בפועל לא נהרג לבסוף, לא נתבטלה מצוותו, שהרי בעצם החלטתו הסופית לההרג - כבר קידש את ה'. לפיכך יכול וצריך לברך לפני הריגתו גם לדברי הרשב"א. ובאמת כן כתב השלה"ק בעצמו (שער האותיות סוף אות א') שכיון שמסר את עצמו למיתה, כבר קידש את השם, ואף אם בפועל לא נהרג, לכן שפיר יכול לברך ע"ז, שאינו תלוי בדעת אחרים.

עוד כתב (שם) ליישב: כשגוי מחליט להרוג יהודי, בשונאו אותו ואת יהדותו, הסיכוי הטבעי שתבטל הגזירה הינו קטן ביותר. לכן בכי האי גוונא יכול לברך.

עוד תירץ שם: במצוות כמו צדקה וכדומה, דעתו של הנותן שרוצה לברך ידועה, שהרי רוצה לתת. אך מ"מ דעתו של המקבל לא ידועה. לכן לא יברך, דחיישינן שמא יסרב המקבל לקבל. מה שאין כן בגוי המאיים על היהודי להורגו, הרי גם דעתו של המאיים - להרוג, וגם דעתו של המאויים - לההרג, שתיהן ידועות. לכן בכי האי גוונא לא חיישינן שמא אחד מהם יחזור בו.

קלד ❧ אז ישיר • ❧ מאמרי מתן תורה

בוודאי ובוודאי שחובה לשמור את התורה עצמה, בשלמותה, בארון
העדות לכשתיכתב¹.

❧ ב. 'נעשה ונשמע' – קנין הגוף

מהלך נוסף בביאור מהות ההתחייבות שבאמירת 'נעשה ונשמע' נמצא
בדרשות הבית הלוי (דרוש י"ז), ויסוד הדברים נאמרו ביישוב
הקושיא, כיצד חלה ההתחייבות שבאמירת 'נעשה ונשמע' כיון שהם
התחייבו בדבר שאין לו קצבה, וז"ל:

והענין נבאר על דרך הדרוש דהנה ישראל אמרו במתן תורה כל אשר
דבר ה' 'נעשה ונשמע' וקיבלו על עצמם לקיים התורה וכל מצותי גם
קודם שידעו כל פרטי התורה והמצוות מה הם... והנה יש להבין דידוע
דעת הרמב"ם דהמחייב עצמו בדבר שאינו קצוב אין החיוב חל עליו כלל
ואם יקבל אדם על עצמו בקנין אגב סודר לעשות כפי אשר יאמר פלוני
לא יחול עליו חוב כלל כיון דבעת קבלתו לא ידע מה שיאמר פלוני והוי
דבר שאינו קצוב וא"כ ישראל שקיבלו על עצמם קודם שידעו הפרטים
לכאורה האיך יחול עליהם החוב.

וביאר הבית הלוי שההתחייבות של 'נעשה ונשמע' באמת נחשבת כדבר
שאין לו קצבה, ואם בני ישראל היו מתכוונים לחייב את עצמם
בכל חיובי התורה רק באמירת 'נעשה ונשמע' לא היתה חלה ההתחייבות
כיון שהיא דבר שאין לו קצבה, אלא שב'נעשה ונשמע' התכוונו להקנות
את עצמם לעבדים, אדם יכול להקנות את עצמו לחברו לעבדות ואין זה

נחשב כדבר שאין לו קצבה כיון שמקנה את גופו, ואח"כ מחויב הוא לקיים ככל אשר יצווהו האדון. אמירת 'נעשה ונשמע' היא קבלת עול מלכותו יתברך שישראל נעשים עבדיו והוא נעשה להם לאדון, וממילא מאותו הזמן ואילך מחויבים הם לקיים את כל חלקי התורה ללא שום אפשרות לטעון שהתחייבות היא דבר שאין לו קצבה, וז"ל:

והנראה דקושיא מעיקרא אינה, דהרי ודאי דאע"ג דס"ל להרמב"ם דאם מקבל על עצמו להתחייב בכל מה שיאמר לו חבירו דלא חל החיוב עליו מ"מ הרי גם הוא מודה דיכול אדם למכור עצמו לעבד והרי ג"כ מחויב לעשות לרבו כל מה שיצווהו והחילוק בזה פשוט דהמקבל על עצמו בחיוב לעשות מה שיאמר הרי עיקר הקבלה על עצמו הוא החיוב דהרי גופו לא הקנה לחבירו ונמצא דהחיוב הוא דבר שאינו קצוב אבל המוכר עצמו לעבד אינו מקבל על עצמו חיוב רק מקנה גופו לרבו וזה יכול להקנות וכיון דנעשה הגוף של רבו הרי ממילא מחויב לעשות כל מה שיצווהו רבו כיון דגופו של רבו זה פשוט וברור וזה ה' כוונת ישראל באמרם 'נעשה ונשמע'.

והוסיף הבית הלוי שזו כוונת חז"ל כשדרשו 'והייתם לי סגולה מכל העמים' שתהיו קנויים לי, שבזה שונים בני ישראל מכל האומות שישראל הקנו את גופם להקב"ה ובזה נהיו מיוחדים ומובדלים מכל האומות שלא הקנו את גופם ומחויבים בשבע מצוות בני נח כחיוב חיצוני בלבד^ה.

ה וז"ל:

והנה בני נח מחויבים בשבע מצות ישראל קבלו תר"ג מצות ומלבד זה ההבדל ביניהם דגם בהני שבעה מצות של בני נח אינם דומים בהם לישראל דאצל בן נח המצוות שלהם הם בגדר חיוב עליהם ולא דגופם קנוי להמצוות רק הם מחויבים לקיימם אבל בישראל אמר הכתוב במתן תורה והייתם לי סגולה מכל העמים ואיתא במכילתא על פסוק זה שתהיו קנויים לי ועוסקים בתורה כוונת הפסוק שאמר להם שיהי' גופם ועצמותם קנוי לעבודתו יתברך ולקיום המצות והתורה וזהו שאמר והייתם לי סגולה מכל העמים דבזה יהיו הם שונים מכל העמים שהם יהיו קנויים לו, וכשאמרו ישראל 'נעשה ונשמע' הקנו גופם לעבודתו יתברך וכמאמר הכתוב ישראל עבדי אתה, ומש"ה מהני שפיר אף על גב דבעת הקבלה לא ידעו כל הפרטים.

ועיין בפירוש הראב"ע פרשת בשלח על הפסוק 'עם זו קניתי' (שמות ט"ו, ט"ז) וטעם 'קניתי' שהיו עבדים למצרים, ואתה קניתי אותם להיותם לך לעבדים.

ובזה הסביר הבית הלוי מדוע אין האומות חייבים בקידוש ה', ואינם מחויבים למסור את נפשם כדי שלא לעבור על שבע מצוות בני נח, לעומת בני ישראל שחייבים למסור את הנפש שלא לעבור על ג' העבירות החמורות. והטעם לזה הוא שכשהגוף קנוי לאדון רשאי הוא לדרוש מסירות נפש כיון שהוא הבעלים על הגוף, וע"כ במה שהקנו ישראל את

עצמם להקב"ה כשאמרו 'נעשה ונשמע' נכלל דין זה של קידוש ה' ומסירות נפש כדי להימנע מלעבור על ג' העבירות החמורות, אך אומות העולם, שאינם קנויים להקב"ה ומעולם לא קבלו על עצמם להקנות את גופם ולמסור את הנפש, אין נוהג בהם הכלל של ייהרג ואל יעבור, וז"ל:

והנרא' דבזה תלוי ג"כ החילוק שמצינו בין ישראל לבין נח במצות קידוש השם דבמס' סנהדרין מסקינן דבן נח אינו מצווה על קידוש השם והוא משום דכיון דאצלו המצוות הם רק בגדר חוב אבל גופו בעצמו הוא דבר בפני עצמו ואינו קנוי להמצוה ומש"ה אינם מחויבים למסור גופם עבור קיום המצוה... אבל ישראל דהקנו גופם לעבודתו יתברך מש"ה מחויבים הם למסור גם גופם עבור קיום המצוות.

☞ **שורש קדושת הגוף מהקנאת הגוף**

והבית הלוי הוסיף לבאר ע"פ יסודו את המעלה של הקנאת הגוף לעומת התחייבות לקיום המצוות בלבד, וז"ל: